

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРИЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ»

Ступінь освіти	Бакалавр
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Тривалість викладання	Осінній, весняний семестри (1, 2, 3, 4 чверті)
Кількість кредитів	12 кредитів ЄКТС (360 годин)
Заняття:	
Лекції	3 години
Практичні заняття	2 години
Мова викладання	Українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=4542>

Кафедра, що викладає: Історії та політичної теорії (ІПТ)

Викладач:

Зенкін Михайло Васильович

Доцент, кандидат історичних наук

Персональна сторінка:

<https://ipt.nmu.org.ua/ua/spivr/zenkin.php>

E-mail: Zenkin.M.V@nmu.one

1. Анотація до курсу

Курс «Історія політичної думки» присвячений системному вивченню еволюції політичних ідей, концепцій і доктрин від античності до сучасності. У межах дисципліни аналізуються ключові інтелектуальні традиції, що формували політичне життя різних епох: антична філософія, середньовічна теологія, ренесансний гуманізм, теорії Нового часу, класична та некласична політична філософія XIX–XX ст., а також сучасні підходи до інтерпретації політики.

Особлива увага приділяється взаємозв'язку політичних теорій із соціально-економічним та культурним контекстом їхнього виникнення, порівняльному аналізу напрямів і шкіл, виявленню їхнього впливу на розвиток політичних інститутів і процесів. Опанування курсу сприяє формуванню здатності критично осмислювати

політичні явища, розуміти підґрунтя сучасних політичних ідей та орієнтуватися у багатстві світової інтелектуальної спадщини.

Курс є базовою складовою підготовки фахівців у галузі політичних наук, забезпечує методологічні основи для подальшого вивчення політичної теорії та сприяє розвитку професійної культури мислення.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування компетентностей стосовно пізнання державно-правових ідей, доктрин, теорій, передумов і закономірностей їхнього виникнення, формування, історичного розвитку та взаємодії, впливів на різні аспекти суспільного життя, типології, зв'язків із сучасністю. В процесі навчання передбачено ознайомитися з базовими поняттями політичної думки, висвітлити основні принципи найзначніших політичних концепцій минулого та сьогодення.

Завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичним підґрунтям та фактичним змістом різних політичних вчень;
- розглянути основні політичні і правові вчення сучасності, їхні класифікації, роль та особливості функціонування;
- навчити здобувачів вищої освіти кваліфіковано аналізувати зміст політичних вчень, застосовувати отримані навички для вирішення професійних завдань, прогнозування шляхів розвитку політичних ідей;
- сприяти розвитку теоретичного мислення та формуванню світогляду майбутнього політолога.

3. Результати навчання:

Дисциплінарні результати навчання:

- пояснювати предметну сферу історії політичної думки та її місце в політичній науці;
- орієнтуватись у епохах та етапах розвитку політичної думки, історичних особливостях цих епох та причинах змін у суспільно-політичній свідомості у відповідні періоди;
- знати історію виникнення, розвитку і взаємодії політичних вчень минулого та сучасності;
- орієнтуватись в розмаїтті політичних поглядів на сутність влади, держави та їх форм;
- виявляти зв'язок між історичними обставинами формування та фактичним змістом і спрямованістю політичних і правових вчень;
- пояснювати розвиток поглядів представників політичної думки минулого на політику, владу, державу, партії, їх взаємозв'язок та місце людини в цих процесах;
- виявляти вплив політичних і правових вчень у діяльності політичних структур;
- пояснювати характер сучасних політичних процесів, закономірності переходу від тоталітарної до демократичної політичної системи, до громадянського суспільства та правової держави через аналіз провідних політичних ідей теоретиків світової політичної думки.

4. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ

1. Предмет і завдання дисципліни

- Предмет і завдання дисципліни
- Періодизація
- Міфологічні погляди про владу і закон
- Сучасні уявлення про походження держави

2. Політичні вчення у країнах Стародавнього Сходу

- Особливості формування політичних та правових вчень
- Політичні вчення стародавнього Єгипту
- Політичні вчення стародавнього Вавилону
- Політичні вчення стародавньої Індії
- Політичні вчення стародавнього Китаю

3. Політичні вчення Стародавньої Греції та Риму

- Стародавня Греція (Солон, Геракліт, Демокрит, Софісти, Сократ, Платон, Аристотель)
- Стародавній Рим (Стоїки, Цицерон)

4. Середньовічна Західна Європа

- Політичні теорії середньовіччя
- Політична теорія св. Августина
- Фома Аквінський та його політичне вчення
- Вчення про закони і державу Марсилія Падуанського

5. Західна Європа доби Відродження та Реформації

- Загальна характеристика
- Реформація (М. Лютер, Т. Мюнцер, Ж. Кальвін)
- Відродження (Н. Макіавеллі, Ф. Бекон, Ж. Боден)
- Ранній утопічний соціалізм (Т. Мор, Т. Кампанелла)

6. Політична думка періоду «атлантичних» революцій

- Вчення Г. Гроція про право і державу
- Вчення Т. Гоббса про державу і право
- Теорія природного права Б. Спінози
- Вчення Дж. Локка про право і державу

7. Політична думка епохи європейського Просвітництва (XVII-XVIII ст.).

- Німеччина (С. Пуфендорф, Г. Лейбніц)
- Франція (Ф. Вольтер, Ш. Монтеск'є, Ж. Руссо)
- Англія (А. Сміт)

8. Політична думка США періоду боротьби за незалежність

- Олександр Гамільтон
- Політичне вчення Томаса Джефферсона
- Джеймс Медисон
- Томас Пейн

9. Політичні вчення в Німеччині в кінці XVIII-на початку XIX ст.

- Політичне вчення Іммануїла Канта
- Політична теорія Іоганна Готліба Фіхте

- Вчення Георга Гегеля про державу і право

10. Початок «Довгого XIX ст.». Основні ідеологічні течії Європи XVIII – першій половині XIX ст.

- Європейський консерватизм (Е. Берк, Ж. де Местр, Л. де Бональд)
- Лібералізм (Б. Констан, І. Бентам, А. де Токвіль)
- Французький соціалізм (Е. Мореллі, Г. Маблі, Г. Бабеф)
- Утопічний соціалізм (К. де Сен-Сімон, Ш. Фур'є, Р. Оуен)
- Позитивізм (О. Конт, Дж. Остін)

11. Політична думка Європи другої половини XIX ст.

- Ліберальна політична доктрина (Дж. Мілль)
- Консерватизм Л. фон Штейна
- Політичні погляди Ф. Ласалю
- Доктрина кризи цивілізації Ф. Ніцше
- Органічна теорія держави Г. Спенсера

12. Радикальні теорії другої половини XIX ст.

- Марксизм як політична концепція
- Політико-правова ідеологія анархізму (М. Штірнер, П. Прудон, М. Бакунін, П. Кропоткін)

13. Політична думка Європи та США на початку XX ст.

- Теорія солідаризму Л. Дюгі
- Теорія інституціоналізму М. Орію
- Соціал-реформізм (Е. Бернштейн, К. Каутський)
- Марксистська соціологія Г.В. Плеханова
- Політична теорія М. Вебера

14. Елітарні концепції кінця XIX першої полов. XX ст.

- Г. Моска
- В. Парето
- Р. Міхельс
- Г. Лебон
- Х. Ортега-и-Гассет

15. Комуністичні доктрини XX ст.

- Загальна характеристика. Політична ідеологія ленінізму
- Теорія перманентної революції Л.Д. Троцького
- Політичні погляди І. Сталіна
- Політичні концепції Маоїзму (Мао Цзедун, Ден Сяопін)
- Політичні погляди Хо Ши Міна
- Ким Ір Сен та ідеологія чучхе

16. Політичні ідеї італійського фашизму та німецького націонал-соціалізму

- Загальна характеристика
- Інтелектуальні джерела (О. Шпенглер, М. ван ден Брук, Е. Юнгер)
- Політико-правові погляди К. Шмітта
- Дж. Джентіле про тоталітарний характер фашизму
- Зміст фашизму у політичних поглядах Б. Муссоліні
- Політичні погляди А. Гітлера: зміст націонал-соціалізму
- Політична міфологія А. Розенберга

- Расові теорії Г. Гюнтера та Л. Ф. Клауса
- 17. Теорії тоталітаризму ХХ ст.**
- Теорія тоталітаризму Ханни Арендт
 - Теорія Ф. фон Хайека
 - «Тоталітарна диктатура та автократія» З. Бжезинського та К. Фрідріха
 - Тоталітаризм у теорії Р. Арона
- 18. Нариси з теорій плюралістичної демократії**
- Теорія «елітарної демократії» Й. Шумпетера
 - Концепція демократії Г. Ласкі
 - Теорії зацікавлених груп А. Бенгли і Д. Трумена
 - Модель «поліархічної демократії» Роберта Даля
 - Теорія демократії Джованні Сарторі
 - Консоціальна демократія Арендта Лейпхарта
- 19. Теорії модернізації**
- Теорія політичної модернізації С. Хантінгтона
 - Критичний раціоналізм політичного розвитку К. Поппера
- 20. Психоаналітичний підхід до аналізу політики**
- Психоаналітичний підхід до аналізу політики З. Фрейда
 - Концепція «колективного несвідомого» К. Юнга
 - А. Адлер про гіперкомпенсацію у політиці
 - Психоаналітичний підхід до політики Г. Лассуела
 - Функціонально-психологічна теорія «політичної підтримки» (Д. Істон і Дж. Деніс)
 - Е. Фромм про «втечу від свободи»
- 21. Біхевіористичні теорії політики**
- Чарльз Мерріам як один із фундаторів політичної науки
 - Біхевіористська концепція політичної науки Гарольда Лассуелла
- 22. Технократичні концепції політичного розвитку**
- Формування концептуальних основ технократичних теорій у Т. Веблена та Дж. Гелбрейта
 - Даніел Белл про «індустріальне суспільство»
 - Постіндустріальна прогностика Е. Тоффлера
 - Концепції «інформаційного суспільства» Й. Масуди і М. Кастельса
- 23. Політична теорія інституціоналізму**
- Інституціоналізм і неоінституціоналізм
 - Історичний інституціоналізм (Ч.Тіллі, Т.Скочпол)
 - Неоінституціоналізм раціонального вибору (К.Шепсл, Е.Остром, Б.Вайнгаст)
 - Нормативний, соціологічний та інші напрями неоінституціоналізму (Дж.Марч, Й.Олсен, У.Скотт, Дж.Мейер, П.ДіМаджіо, У.Пауел)
 - «Політичний інститут» в інтерпретації Д. Норта
- 24. Теоретичні концепції революції**
- Марксизм-ленінізм
 - Алексіс де Токвіль
 - К. Брінтон

- Пітірім Сорокін
- Ч. Джонсон, Дж. Девіс і Т. Гарр, Ч. Тіллі
- С. Хантінгтон

25. Теорії «про політичне»

- Політична наука М. Дюверже
- Теорія «політичного» Карла Шмітта
- Теорія комунікативної дії Юргена Хабермаса

26. Основні футурологічні концепції сучасності

- Виникнення та становлення політичної футурології
- Концепція «кінця історії» Ф. Фукуями
- Гуманістична футурологія О. Флехтхайма
- Концепція інформаційного суспільства в політичній футурології (Дж. Нейсбітт, М. Маклюен)

27. Теорії системного та структурно-функціонального аналізу політики

- Структурний аналіз політики Талкотта Парсонса
- Системний функціоналізм Габріеля Алмонда
- Адаптивний концепт системного аналізу в політиці Девіда Істона
- Методологічні засади постструктуралізму Мішеля Фуко

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

1. Предмет і завдання дисципліни.
Політичні вчення Стародавнього Сходу
2. Політичні вчення Античного світу (есе)
3. Теорії Середньовіччя, Реформація та Ренесансу
4. Теорії Англії та Голландії епохи перших буржуазних революцій
5. Політична думка Просвітництва
6. Батьки-засновники США та їх концепції
7. Політичні теорії І. Канта, І. Фіхте та Г. Гегеля
8. Політичні концепції Західної Європа (кін. XVIII – перша пол. XIX ст.)
9. Політичні концепції Західної Європи другої половини XIX ст.
10. Радикалізм другої половини XIX ст. та його теорії
11. Теорії кінця XIX – початку XX ст.
12. Комуністичні доктрини XX ст.
13. Фашизм і націонал-соціалізм XX ст.
14. Теорії тоталітаризму і демократії XX ст.
15. Психоданаліз та біхевіоризм
16. Інституціоналізм та інформаційне суспільство
17. Футурологія та структурно-функціональні теорії

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс365, використання дистанційної платформи (<https://do.nmu.org.ua/>).

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90-100	Відмінно
74-89	Добре
60-73	Задовільно
0-59	Незадовільно

6.2. Здобувач вищої освіти може отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування, включаючи підсумкові тести за кожну навчальну чверть та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Поточна успішність складається з успішності за два теоретичні блоки в першому семестрі і два теоретичні блоки у другому семестрі. Кожна тестова контрольна робота (з відповідної теми і підсумкова за чверть) оцінюється у 100 балів. Так само оцінюється участь у семінарах і виконання індивідуальних завдань. Підсумкова оцінка за чверть вираховується як середньоарифметична з усіх видів завдань і вноситься у журнал.

Підсумкова оцінка за півріччя складається з середньоарифметичних оцінок за дві чверті і може бути зарахована як екзаменаційна за умови вчасного виконання усіх видів завдань.

При відсутності поточного результату здобувач виконує підсумковий тест за кожний семестр, який складається з 60 тестових завдань, які приймаються за 100%. Підсумковий результат вираховується системою MOODLE у відповідному відсотку, який є фінальною оцінкою за семестр.

Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Іспит відбувається у письмовій формі; білети для підсумкового контролю містять 60 тестових питань. Правильна відповідь на всі запитання тестової частини оцінюється у 100%. Підсумковий результат вираховується системою MOODLE у відповідному відсотку, який є фінальною оцінкою. Максимальна кількість балів за екзамен – 100.
Поточний контроль	Охоплює матеріали лекційного курсу. Містить тести. Максимально оцінюється у 100 балів за кожну навчальну чверть.

6.3. Критерії оцінювання елементів поточного та підсумкового контролю:
Критерії оцінювання **індивідуального завдання** включають:

- правильність виконання тестів;
- вміння використовувати інформаційні джерела для виконання індивідуального завдання;
- правильне оформлення індивідуальної роботи (есе) та своєчасне її подання (зниження оцінки).

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням "Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка" <https://inlnk.ru/xvgyx>

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика. Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану корпоративну університетську пошту.

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання підсумкового оцінювання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може опротестувати виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять. Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, академічна мобільність, які необхідно підтверджувати документами. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням з керівником курсу.

8. Рекомендовані джерела інформації

1. Гребельник О.П. Історія політичних учень. – Київ: Либідь, 2020.
2. Зенкін М.В., Розуменко А. Еволюція українського консерватизму в політичній думці ХХ–ХХІ століть: від ідеології самозбереження до стратегії національного розвитку // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2025. Т. 17. №1. 2025. С. 125-137 () <https://doi.org/10.15421/352517>.
3. Зенкін М.В. Історія політичної думки. Частина 1 (з давніх часів до кінця ХІХ ст.): навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра спеціальності 052 Політологія. – Дніпро: НТУ «ДП», 2025.

4. Зенкін М.В. Масовізація суспільства як шлях до диктатури. (Гортаючі Х. Ортегу-і-Гассета) // Грані. 2024. Т. 27. №1. С. 120-126 (0,9 друк. арк). <https://doi.org/10.15421/172417>.
5. Історія політичної думки: підручник. Том 1: Від зародження до початку ХХ ст. Львів: «Новий Світ–2000», 2024.
6. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми [та ін.] Львів: «Новий Світ–2000», 2024.
7. Історія політичної думки: навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ – 2000, 2014. – 765 с. <https://archive.org/details/politolo2015/page/n1/mode/2up>
8. Кормич А.І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. – 3-є вид., перероб. і доп. – Київ, 2015.

Інформаційні ресурси

1. <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=4542> – курс на сайті дистанційної освіти.
2. <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=176596&forceview=1> – Історія політичних вчень.
3. <https://pidruchnyky.in.ua/istoriya-politichnoyi-dumki-pidruchnik-onlayn.html> – Історія політичної думки.